

Ti misliš, vrli čitatelju i vrla čitateljice, da je „Život“ namijenio ovu crticu mladim čitateljima svojim. I njima. Ali i vama, kršćanski roditelji, koji imate valjana sina, odgojena u strahu i ljubavi Božjoj. Biste li ga dali Bogu, da ga kojom srećom pozove u službu svojega svetog oltara? Biste li se ugledali u onu odličnu i plemenitu francusku majku, koja je Kristu i Crkvi njegovoj svetoj prikazala jedinca? Volim misliti, da se ne ćete dati ni od koga nadmašiti u plemenštini i u ljubavi prema Spasitelju, kad htjedne da vam sina odlikuje pozivom u svoju svetu službu.

M. V.

Katolička Francuska 1921.

Francuska je u godini 1921. u vjerskom pravcu bez sumnje napredovala: to se očituje i u pogledu službenoga položaja Crkve i u pogledu njezina nutarnjeg stanja. Ovo par bilježaka nemaju pretenzije da čitateljima „Života“ podaju potpunu sliku sadašnjeg položaja katolicizma u Francuskoj, već hoće samo da točno i jasno istaknu nekoliko momenata toga položaja. Koji Hrvati, Slovenci i Srbi žele potanji prikaz, naći će ga na pr. u izvrsnim „Chroniques du Mouvement religieux“, što ih donosi *Etudes**) svakog mjeseca iz pera o. Yvesa de la Brière, profesora međunarodnoga prava u pariskom Katoličkom Institutu. Istoj će svrsi dobro poslužiti *Les Nouvelles Religieuses* (Paris VI, rue Bonaparte 82. Union postale: 25 fr.) i *Documentation catholique* (Paris VII, rue Bayard 5. Union postale: 25 fr.).

I. Službeni položaj katoličke Crkve.

Mimo sve ostalo ističe se tu jedna činjenica golemog zamašaja: francuska je republika opet stupila u diplomatski odnošaj s Crkvom. Poznato je, kako je francuska vlada u svibnju 1904. opozvala francuskog poklisara kod Vatikana. To se dogodilo nakon raznih nesporazumaka i incidenata, što ih je zlonamjerno izazvao i kojekakvim doskočicama uvećao Emil Combes, predsjednik ministarskog vijeća. Poklisara zamijeni jednostavni „chargé d' affaires“ (otpremnik). Državni tajnik Pija X. pozove u srpnju dva francuska biskupa u Rim. Taj čin, koji je posve u skladu s kanonskim pravom, tumačio je Combes kao kršenje konkordata, pa je otpremnik 30. srpnja morao saopćiti državnom tajniku, „da je vlada republike odlučila prekinuti službeno općenje između Francuske i Svete Stolice.“

Ovaj sudbonosni korak pozdraviše ushićeno sva glasila „slobodne“ misli i framazunstva: sad je u Francuskoj stvoren put rastavi Crkve i države. Ta rastava, pripravljena izdaleka, napose

*) *Etudes*. Izlazi dva puta u mjesecu, svaki svesak 128 strana. Paris VII, Place S. François-Xavier 5. Union postale: 35. fr.

uništavanjem redova, postade zakonom, koji bi proglašen 5. prosinca 1905. Combes već nije bio ministar: oborilo ga je opće negodovanje poradi denunciranja katoličkih časnika, što su ga sustavno provodile framazunske lože. Ali duh zagrižljivog ministra preživio je njegovo ministarstvo.

Domala se opažahu nepovoljne posljedice te silovite rastave, naročito u zemljama rizijskim i u onima francuskog protektorata, ali i na mnogim drugim područjima. G. 1914. većina razboritijih nekatoličkih političara, kojih nije zaslijepilo sićušno sektarstvo, zagovarale uspostavu odnošaja s Rimom. Pače potreba, koja je jača od ljudske volje, dovela je češće puta do oficioznih, ali stvarnih i važnih pregovora između Svete Stolice i francuske vlade.

U velikom je ratu s nevidenim sjajem sinuo žarki patriotizam i duh požrtvornosti francuskih katolika, a u isti je mah sav koliki svijet upoznao golemi zamašaj moralnog i religioznog utjecaja Svete Stolice. Mnogima se tad otvoriše oči, pa kad je u studenom 1919. na temelju općeg izbornog prava unišla u parlamenat, s impozantnim brojem uvjerenih katolika, jaka većina umjerenih zastupnika, onda je bilo očito, da je uspostava odnošaja na domaku. I doista vlada Aleksandra Milleranda, današnjeg predsjednika republike, iznese zakonsku osnovu u tom smislu, a već je i otpremnik Doulet u Rimu oficiozno općio s papinskom kurijom.

U štampi i konferencijama neprijatelji su Crkve živo pobijali zakonsku osnovu, koja napokon dođe pred parlamenat. Diskusija je trajala od 16. do 30. studenoga 1920. Dok su se socijaliste i radikali žestoko obarali na osnovu, branili su se upravo sjajno katolici sviju stranaka, a uz njih je bilo i javno mnijenje. Napokon bi zakonska osnova prihvaćena sa 397. glasova protiv 209, dakle s većinom od gotovo 200 glasova!

Taj veliki uspjeh vlade i katolika naiđe na prikriven, ali realan otpor u Senatu. Senat je biran po ograničenom izbornom pravu pa je puno manje osjetio ratne trzaje negoli zastupnička komora. U njemu je većina ostala protivna Crkvi, a to tim više, što su mnogi senatori nekoć kao zastupnici glasovali protivuvjerske zakone Waldeck - Rousseaua i Combesa. Uspostava diplomatskih odnosa s Vatikanom bio bi njihov lični poraz. Kako pak nisu smjeli da se otvoreno opiru zakonskoj osnovi, koju je već prihvatila zastupnička komora, pristajalo je uz nju sve prosvijetljeno javno mnijenje, pokušale da ju odgode *sine die* t. j. ad Kalendas graecas.

Sad odluči vlada da stavi senat naprosto pred gotovu činjenicu, a na ovakovu inicijativu ovlašćuje eksekutivnu vlast ustav. Stoga pošalje Aristid Briand, predsjednik ministarskog vijeća i ministar vanjskih posala, u Rim za poklisara Francuske kod Svete Stolice Jonnarta, senatora, bivšeg ministra, negdašnjeg glavnog gubernatora algirskoga i velikog komisara saveznih vlasti za vrijeme rata. Službeno bješe imenovan poklisarom 17. svibnja 1921.*) a 28. svibnja predade vjerodajnice Njegovoj Svetosti Benediktu XV.

Dne 1. kolovoza 1921. stiže u Pariz apostolski nuncije Mgr. Bonaventura Ceretti, nadbiskup korintski, koji 6. kolovoza predade

*) Osam dana kasnije (24. svibnja) umrije Combes.

vjerodajnice predsjedniku Millerandu u dvorcu Rambouilletu uz ceremonial običajan u ovim svečanim zgodama.

Svjetska je štampa živo komentirala taj preokret francuske republike i istakla velik zamašaj toga diplomatskoga, a možemo reći i svjetskoga događaja, koji ne će ostati bez velikih blagotvornih posljedica. Sveta je Stolica svojim postupkom prema francuskoj državi utrla put sporazumu. Ona se na pr. upravo očinski starala za francuske ranjenike i zarobljenike, išla je spretno u susret Francuskoj u vjerskim pitanjima, što su nastala povratkom Alzacije i Lotaringije materi Domovini, a dobro je utjecala i kanonizacija sv. Ivane d' Arc, slavljene narodne junakinje, i sv. Margarite Ala-coque, revniteljice pobožnosti presvetog Srca Isusova.

II. Napredak katoličke Crkve u Francuskoj.

Sasvim se povzdano može reći, da je katolička vjera u Francuskoj zamjerno napredovala. Nije na svakom području, a to nije ni čudo: još se i te kako osjećaju kobne posljedice „neutralnih“ iliti laičkih škola, u kojima se ne uči vjeronauk. Doduše francuski katolici uzdržavaju o svom trošku tisuće slobodnih škola, u kojima se uzgaja otprilike jedan milijun katoličke djece, no većina djece, radničke i seljačke, polazi državne škole („neutralne“), u kojima bezvjerski učitelji ubijaju i ono vjere, što su je dobila od svojih katoličkih roditelja. Dodajte tomu utjecaj štampe bezvjerske, bezbožne, nehajne, nečudoredne, pa moćnu organizaciju socijalista u industrijskim krajevima. Napokon djelovanje upravnog aparata, koji je tako veliko u jednoj jako centralizovanoj zemlji, već četrdeset godina ide smjerom „antiklerikalnim“, a to je isto što i *antikatoličkim*, pače antireligioznim.

Kad je nastao svjetski rat, stvari su krenule na bolje. Posljedica je to tako zvane „Svete Sloge“ (Union Sacrée). Izraz ovaj potječe od bivšeg predsjednika Rajmunda Poincaréa, koji je odmah na početku rata zagovarao ideju, neka pred neprijateljem prestanu sve unutrašnje razmirice, a nastupi sloga svih Francuza.

Ipak će trebati da prođe dosta vremena, da ta promjena donese plodova. To vrijedi pogotovo za seljaštvo i radništvo, premda je divna požrtvovnost svećenstva u vrijeme rata uvećala utjecaj njegov na vjernike. Toj je požrtvovnosti katoličkog klera iskazao poštu više puta sam Millerand, naročito u svojem odgovoru apostolskom nunciju 6. kolovoza 1921. No i ako se još ne vidi napredak na području, o kojem je riječ, a ono se već sa sigurnošću predviđa, da će niknuti sjeme, što smo ga suzama zalijevali . . . .

Sasvim je drukčija slika, što je pruža srednjoškolska, a osobito sveučilišna omladina. Pokretu za katoličku obnovu, koji je započeo već davno, no jače je izbio na javu otprilike iza g. 1910., mnogo je štete nanio svjetski rat: svijet je njegovih vođa ostao na bojištima. Sam „Association Catholique de la Jeunesse Française“ broji deset tisuća mrtvih. Danas, pošto je opet počeo normalan život, katolički pokret zahvaća sve više u širinu i u dubinu. Od velike revolucije Francuska nije imala u obrazovanoj omladini elite, koja bi se brojem te moralnom i intelektualnom vrsnoćom mogla mjeriti s onom,

što je ima danas. Te elite ima danas već u svim strukama: profesora, liječnika, inženjera, časnika, odvjetnika, agronoma, umjetnika, književnika, novinara, učenjaka . . . .

Velik su dio te divne omladine dale katoličke srednje škole, što ih drže redovnici ili svjetovni svećenici, a mnogo ih je polazilo državne škole. Rat je pokazao, da je nastava katoličkih škola izvrsna. Tko ne zna na pr., da je maršal Foch (Foš) bio Isusovački đak u Saint-Etienneu, onda u Metzu? Manje je poznato, da su tri maršala, što su imenovana g. 1921. (svih ima šest) odgojeni u glasovitoj Isusovačkoj vojno-pripravnoj školi Sainte-Geneviève u Parizu (Rue des Postes): to su maršali Fayolle, Lyautey i Franchet d'Espérey. Taj je napredak katolicizma to značajniji, što nije učinjen pod vodstvom kojeg vanrednog vođe, koji bi svojom genijalnošću ili rječitnošću začarao omladinu. Francuski su katolici na početku rata izgubili u grofu Albertu de Mun posljednjeg vođu, koji podsjećao je na jednog Lacordairea ili Montalemberta. Ali ni Montalembert ni Lacordaire ni Ozanam nit ikoji od velikih naših ljudi nisu imali na raspolaganje vojske, koja bi se brojem i vrsnoćom ma samo izdaleka mogla da isporedi s mladom generacijom katoličkom godine 1921.

Ta generacija puni i one znamenite visoke škole, koje su jedna značajka francuske visoke nastave. Naglasovitija je „Ecole polytechnique“, rasadište učenjaka, inženjera, časnika (tu su na pr. učili, poslije naučali Josip Bertrand, Haphen, Henrik Poincaré, ođavle su izašli maršali Joffre, Foch, Fayolle). I eto danas tu sačinjavaju praktički katolici većinu: od poprilici 900 daka g. 1921. primilo je svetu pričest preko šest stotina, svi u isti dan kod iste sv. Mise u Saint-Etienneu u Parizu. Tako se šta nije vidjelo otkad je taj zavod osnovan (1794). Slično je bilo u drugim visokim školama, na pr. u znamenitoj pariskoj „Ecole Centrale“, gdje je učio inženjer Eiffel, pa u „Visokoj rudarskoj školi“ (Ecole des Mines) itd. „Ecole Militaire de Saint-Cyr“ ne treba ni spominjati, jer tamo već dugo vremena zapremaju katolici prvo mjesto: iz Saint-Cyra je potekao vrsni general Castelnau, jedan od najuglednijih prvaka francuskih katolika u parlamentu i u svakoj katoličkoj akciji.

Jednako utješne činjenice susrećemo na području književnom i umjetničkom. Više notornih katolika primljeno je u posljednje doba u Francusku Akademiju, tako Mgr. biskup Alfred Baudrillart, rektor pariskog Katoličkog Instituta, pa Henry Bordeaux. Akademija moralnih znanosti (Académie des Sciences Morales) izabrala je članom filozofijskog odsjeka Dominikanca o. Sertillangesa zarad njegovih filozofijskih djela. Članovi su „Académie des Inscriptions“ znameniti asiriolog Dominikanac o. Scheil, koji je prvi izdao glasoviti Hammurabijev zakonik, pa Mgr. L. Duchesne i abbé I. K. Chabot.

Nego najznačajniji je događaj te vrste kongres katoličkih književnika (Semaine des écrivains catholiques), koji se održao u Parisu od 16. do 22. svibnja 1921., a organizovao ga je uz pomoć glavnih katoličkih smotra: *Études, Correspondant, Revue des Jeunes, Nouvelle Journée* itd. G. Bernoville, urednik mlade i vrsne smotre *Les Lettres* (Naručuje se: *Les Lettres*, 4 Boulevard des Italiens, Paris IX). Na

tom se kongresu nadošće na okupu preko dvije stotine, a na nekim sjednicama do tri stotine katoličkih književnika, velikom većinom mladih ljudi: od sveučilišnih profesora bili su na pr. Jacques Maritain (Institut catholique), Ed. Jordan (Sorbonne), glavni urednici smotra o. H. du Passage (*Études*), o. Sertillanges (*Revue des Jeunes*), A. Redier (*Revue Française*), M. Brillant (*Correspondant*), H. Massis (*Revue Universelle*), J. Guiraud (*Croix*), Ch. Pichon (*Nouvelles Religieuses*) itd., romancieri, essayiste, povjesnici René Bazin, Louis Bertrand, Henry Bordeaux, H. Ghéon, R. Johannet, M. Vaussard, R. Vallery-Radot, V. Bucaille; R. Salomé, o. Barges, o. Y. de la Brière, o. A. Bessières, P. Jury, D. Lucien David; Mgr. S. Deploige (nasljednik kardinala Merciera u Louvainu), princ V. Ghika, grof Potocki, ugledni povjesnik i sociolog Georges Goyau, kanonici Labourt, ravnatelj pariškog na glasu „Collège Stanislas“ (tu su učili general Gourraud i prvak francuske aviatike Georges Guynemer), J. Calvet, J. Desgranges, Bertoye („Franc“ u *Croixu*) itd.

Svečanom besjedom otvorio je kongres R. Bazin, predsjednik Udruge kršćanskih književnika (Corporation des Publicistes chrétiens), a zaključio ga je kardinal Dubois, dostojni nasljednik neprežaljenog pariskog natpastira, kardinala Amettea. Sjednice su se držale u d' Hulstovoj dvorani Katoličkog Instituta (sveučilišta). Zastupane bijahu sve nuance, što postoje među francuskim katolicima, počevši od pristaša bivšeg *Sillona* pa do *Action Française**): Svi su bili jedna duša ne samo u tom, što zanosno priznavahu apsolutnu socijalnu i moralnu vrijednost kršćanskih načela i božanstvo Isusa Krista, nego i u bezuvjetnoj i sinovskoj podložnosti Crkvi katoličkoj rimskoj: in necessariis unitas (u nužnim stvarima jedinstvo)! Diskusije pokadšto vrlo živahne, gdjekad i žestoke, kretahu se pod znakom „in dubiis libertas (u prijepornim pitanjima sloboda),“ a kraj toga nikad ne nije povrijedilo ni treće pravilo ovoga trojnoga gesla — „in omnibus caritas (u svemu ljubav).“

Program je bio opsežan, možda i suviše, obuhvaćao je veoma različite predmete počevši od „Duhovnog života književnika“ pa do „Srukovne organizacije“ i „Katoličke Internacionale.“ O svim se predmetima raspravljalo slobodno i vrlo ugladeno. Nego glavni zamašaj ovoga sastanka (odsad će se ponavljati) jest u tom, što se činom pokazalo, da je moguć sporazum i zajednički rad književnika i novinara raznog mišljenja, a to na *katoličkom tlu*. A nije na odmet ni to, što su se našli na okupu toliki svijetli umovi, koje spaja čvrstim vezom jedna ista vjera.

Jedna druga akcija francuskih katolika jesu *Socijalni tečaj*, koji se drže po osam dana, svake godine u drugom gradu, na koje dolazi po nekoliko stotina, posljednjih godina i preko tisuću učesnika: daka, mladih svećenika, profesora i t. d. iz čitave Francuske. Odboru je na čelu ugledni profesor E. Duthoit od katoličkog Instituta (sveučilišta) u Lilleu, a uza nj su g. Goyau, pariski zastupnik L. Duval-Arnould, o. G. Desbuquois od *Action Populaire*-a*) (nekoć u Reim-

* Na istoj se sjednici pjestalo govorina ljudi, kao što su Marc Sangnier, osnivač „Sillona“, i Georges Vallois od „Action Française“ („A. F.“ je monarhistički dnevnik. — Ur.)
**) „Action Populaire“, 51, rue Saint-Didier, Pariz (XVII). Ovaj sociološki zavod izdaje vrhne socijalne priručnike, studije i vrhne „Dossiers.“

su) i dr. Godine 1921. držao se Socijalni tečaj s običajnim uspjehom u Toulouseu 22. srpnja do 1. kolovoza pod predsjedanjem nadbiskupa Mgr. Germaina.

Taj kratki prikaz svjedoči, da se bez pretjeranog optimizma smijemo velikomu nadati od napretka, što ga je ostvario katolicizam u francuskom narodu, napose u najobrazovanijoj česti njegove omladine. Na Petrovo je 1921. kardinal-nadbiskup pariski zaredio svećenikom abbéa Petra Gerliera, bivšeg glavnog predsjednika „katoličkog Saveza francuske omladine (Association Catholique de la Jeunesse Française).“ Gerlier, muž velika uma i vanredan govornik, bio je odvjetnik prizivnog sudišta pariskoga. Dvije godine pred rat ostavi karijeru, koja mu obećavaše sjajnu budućnost, i pođe da se žrtvuje za sve kao svećenik. Pošto je u ratu bio ranjen te prepatio muke zarobljenništva, svršio je bogoslovne nauke ove godine. Njegovoj je mladoj Misi, koju je prikazao Bogu Trojedinomu u crkvi Saint-Sulpice u Parizu, bogoljubno pribivalo mnogo uglednih katolika raznih staleža i velik ih je broj pristupio stolu Gospodnjem. Ta nas zgoda napunja velikom nadom, ona je svijetao simbol, koji sipa zlatne zrake na podatke, što ih prikazujemo čitateljima *Života*.

Paris 15. kolovoza 1921.

Léonce de Grandmaison S. I.

Život s crkvenom godinom.

(Iz „Rimskog Misala“)

Predkorizmeno Bogoslužje

Za pape Pelagija I. († 560.) i Ivana III. († 573.) provališe novi barbarski narodi u Italiju, opustošiše tu lijepu i bogatu zemlju i zaprijetiše i samom Rimu. U toj nevolji uteče se rimski biskup i puk pomoći Božjoj i zagovoru sv. Petra i Pavla i sv. Lovre — triju mučenika, koji su i danas još u Rimu osobito čašćeni. Strah pred provalom divljih barbara (naroda) stvorio je i nadahnuo misne obrasce za nedjelju sedamdesetnicu, šezdesetnicu i pedesetnicu. Nije moguće tačno odrediti, jesu li bazilike sv. Lovre, sv. Petra i sv. Pavla već otprije bile postajne crkve za ove nedjelje, ili su s novim misnim obrascima uzete i nove postajne crkve. Svakako je bogoslužje nedjelje šezdesetnice u najužem nutarnjem savezu s ličnošću sv. Pavla i njegovim patnjama. Tako su ove nedjelje, koje su već otprije bile kao neka priprava za korizmu, dobile posve pokornički značaj. Sv. misa služi se u ljubičastoj boji. Orgulje šute. Radosni usklik aleluja ne čuje se. Čuju se samo smrtni uzdisaji i bolni vapaji, ozbiljne opomene i gorki prijekori.

Tko je proživio strahote svjetskoga rata, ne će pitati, zašto je Crkva ove misne obrasce ostavila da se i dalje čitaju, premda je davno već nestalo njihova časovitog motiva: seobe naroda. Dok